

докторской диссертации Р. М. Орженцкого за 1912–1919 гг.”.

2. Орженцкий Р. М. Учение о ценности у канонистов и классиков (полит.-эконом. очерк) / Р. М. Орженцкий. – О., 1896. – 256 с.

3. Державний архів Одеської області. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 1498. – 24 арк.

4. Там само. – Ф. 42. – Оп. 15. – Спр. 414. – 27 арк.

5. Орженцкий Р. Корисність і ціна. Політико-економічний нарис., 1895 / Українська економічна думка. Хрестоматія. – Упор. С. Злупко. – К.: Знання, 1998. – 448 с.

6. Орженцкий Р. Пособие к элементарному изучению политэкономии / Р. Орженцкий. – О., 1900. – 76 с.; Орженцкий Р. Пособие к элементарному изучению политэкономии / Р. Орженцкий. – О., 1902. – 41 с.

7. Орженцкий Р. Учение об экономическом явлении. Введение в теорию ценности / Р. Орженцкий. – О., “Экон.” тип., 1903. – 386 с.

8. Орженцкий Р. М. Основные законы ценности и их практическое значение / Р. М. Орженцкий // Юж. Зап., 1904. – № 21. – С.3.

9. Государственный архив Ярославской области (далее – ГКУ ЯО ГАЯО). – Ф. 1534. – Оп. 1. – Д.16. – Л.28.

10. Там же. – Ф. Р.-548. – Оп. 1. – Д.210. – Л.21.

11. Орженцкий Р. М. Сводные признаки / Р. М. Орженцкий. – Ярославль: тип. Губ. правления, 1910. – 443 с.

12. ГКУ ЯО ГАЯО. – Ф. 642. – Оп. 2 а. – Д.600. – Л. 214, 214 об.

13. К вопросу об организации научного отдела статистической методологии при ЦСУ // Вестник статистики. – 1919. – № 1. – 176 с.

14. Антонюк С. Н. Академік Р. М. Орженцький – представник Київської економічної школи / С. Н. Антонюк // Вчені записки: зб. наук. пр. / Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К., 2006. – Спец. вип. – С.41–47.

15. Птуха М. Академік Р. М. Орженцький / М. Птуха. – К., б.м., 1923. – 19 с.

16. Орженцького Р. М. Учебник математической статистики / Р. М. Орженцкий. – [Ярославль]: тип. Губ. правления, 1914. – 165 с.

17. Орженцкий Р. Элементарная теория статистических величин и вычислений / Р. Орженцкий; Киевское Губернское Статистическое Бюро. – Киев: тип. Державне Видавництво, 1921. – 162 с.

References

1. Sankt-Peterburgskoe Gosudarstvennoe kazennoe uchrezhdenie “Tsentralny gosudarstvennyy istoricheskiy arhiv Sankt-Peterburga”. – F.14 Petrogradskogo universiteta. – Op.1. – D.10692. – L. 6, 10a, 13, 34, 43; Op.3. – D.54970. – L.46. “O zashchite doktorskoj dissertatsii R.M. Orzhentskogo za 1912–1919 gg.”.

2. Orzhentskiy R.M. Uchenie o tsenosti u kannonistov i klassikov (polit.-ekonom. ocherk) / R.M. Orzhentskiy. – O., 1896. – 256 s.

3. Derzhavniy arhiv Odeskoy oblasti. – F.45. – Op.4. – Spr.1498. – 24 ark.

4. Tam samo. – F.42. – Op.15. – Spr.414. – 27 ark.

5. Orzhentskiy R. Korisnist i tsina. Politiko-ekonomichniy naris., 1895 / Ukrainyska ekonomichna dumka. Hrestomatiya. – Upor. S.Zlupko. – K.: Znannya, 1998. – 448 s.

6. Orzhentskiy R. Posobie k elementarnomu izucheniyu politekonomii / R.Orzhentskiy. – O, 1900. – 76 s.; Orzhentskiy R. Posobie k elementarnomu izucheniyu politekonomii / R.Orzhentskiy. – O., 1902. – 41 s.

7. Orzhentskiy R. Uchenie ob ekonomicheskom yavlenii. Vvedenie v teoriyu tsenosti / R.Orzhentskiy. – O., “Ekon.” tip., 1903. – 386 s.

8. Orzhentskiy R.M. Osnovnye zakony tsenosti i ih prakticheskoe znachenie / R.M. Orzhentskiy // Yuzh. Zap., 1904. – № 21. – S.3.

9. Gosudarstvennyy arhiv Yaroslavskoy oblasti (dalshe – GКУ YaO GAYaO). – F.1534. – Op.1. – D.16. – L.28.

10. Tam zhe. – F.R.-548. – Op.1. – D.210. – L.21.

11. Orzhentskiy R.M. Svodnye priznaki / R.M. Orzhentskiy. – Yaroslavl: tip. Gub. pravleniya, 1910. – 443 s.

12. GКУ YaO GAYaO. – F.642. – Op.2 a. – D.600. – L. 214, 214 ob.

13. K voprosu ob organizatsii nauchnogo otdela statisticheskoy metodologii pri TsSU // Vestnik statistiki. – 1919. – № 1. – 176 s.

14. Antonyuk S.N. Akademik R.M. Orzhentskiy – predstavnik Kiyivskoy ekonomichnoy shkoli / S.N. Antonyuk // Vcheni zapiski: zb.

nauk. pr. / Kiyivskiy nats. ekonomichniy un-t im. Vadima Getmana. – K., 2006. – Spets. vip. – S.41–47.

15. Ptuha M. Akademik R.M. Orzhentskiy / M.Ptuha. – K., b.m., 1923. – 19 s.

16. Orzhentskogo R.M. Uchebnik matematicheskoy statistiki / R.M. Orzhentskiy. – [Yaroslavl]: tip. Gub. pravleniya, 1914. – 165 s.

17. Orzhentskiy R. Elementarnaya teoriya statisticheskikh velichin i vychisleniy / R.Orzhentskiy; Kievskoe Gubernskoe Statisticheskoe Byuro. – Kiev: tip. Derzhavne Vidavnitstvo, 1921. – 162 s.

Didenko O., the research assistant of the National scientific agricultural library of NAAS(Ukraine, Kiev), choco-co2010@mail.ru

Formation of the scientific outlook of R.M. Orzhentskiy (1863–1923)

The article deals with the process of formation of the scientific outlook of the national statistician, professor, academician of the All-Ukrainian Academy of Sciences Roman Mykhailovych Orzhentskiy.

The analysis of his main scientific research works and his organizational activity is given, which enabled the periodization of his scientific interest and research activity.

For the preparation of the article the methods of personalization, resource and archive analysis were used. The organizational and scientific activity of R.M. Orzhentskiy in the Imperial Novorossiysk University, Demydiv law lyceum and other institutions of higher education was analyzed.

Keywords: Roman Mykhailovych Orzhentskiy, Imperial Novorossiysk University, statistics, statistical methodology, state statistics authorities.

Диденко О., научный сотрудник, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (Украина, Киев), choco-co2010@mail.ru

Становление научного кругозора Р. М. Орженцкого (1863–1923)

Исследуется процесс становления научного кругозора отечественного ученого – статиста, профессора, академика ВУАН Романа Михайловича Орженцкого. Проводится анализ его основных научных работ и организационной деятельности, на основании чего получено периодизацию научных интересов и деятельности ученого.

При подготовке работы использовались методы персонализации, анализа источников и архивных материалов. Проанализировано организационную и научную деятельность Р. М. Орженцкого в Императорском Новороссийском университете, Демидовском юридическом лицее и в других учебных заведениях.

Ключевые слова: Роман Михайлович Орженцкий, Императорский Новороссийский университет, статистика, статистическая методология, государственные органы статистики.

* * *

УДК 72.036

Лановюк Л. П.

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії і політології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), Lanovuklp@ukr.net

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІТЕКТОР Д. ДЯЧЕНКО – ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО НЕОБАРОКО

Висвітлено життєвий та творчий шлях українського митця у царині архітектури, одного із творців оригінального українського стилю, етнографа, теоретика та педагога Д. Дяченка. Показано, що серед постатей, які творчо переосмислювали архітектурні традиції “козацького бароко” у контексті модерну першої третини ХХ ст., вирізняється Д. Дяченко. Відмічено, що будівлі зодчого становлять вагомий історико-культурний надбання українського народу, а досвід талановитого майстра знаходить своїх послідовників та не втрачає актуальності й сьогодні. Архітектурна спадщина Д. Дяченка є яскравим зразком втілення самобутніх національних рис, у яких відбивається дух нації.

Ключові слова: архітектура, архітектурний стиль, українське необароко, Д. Дяченко.

На початку ХХ ст. в українській архітектурі, що розвивалася у руслі модерну, прослідковуються національні риси, які віддзеркалюють її самобутність. Перший напрям (прибічником якого був, зокрема, В. Кричевський) запозичував мотиви з народної дерев'яної культурної архітектури: примхливі форми дахів з вежами, гранчасті віконні й дверні отвори. Цій самій ідеї “слугували” “модернові” фриз з майолікових плиток з українською орнаментикою та інші декоративні прийоми, що нагадують про народне мистецтво. Адепти

другого напрямку (до яких належав Д. Дяченко) використовували деталі з архітектури мурованих споруд XVII–XVIII ст., зведених у стилі українського (“козацького”) бароко: фронтони з “заломами”, барокову ліпнину фасадів, стінні пілястри, аркатуру та мандрики [5, с. 92].

На сьогодні етновияви в стильових рисах архітектури, а також творчість багатьох оригінальних українських архітекторів, які використовували національні мотиви, мало вивчені. До проблематики зверталися такі знані українські вчені, як Г. Логвин, В. Чепелик, З. Мойсеєнко, М. Коломієць, пізніше – В. Тимофієнко, В. Вечерський, Л. Прибега, З. Гудченко [6]. На жаль, лише вузькопрофесійні кола творчої громадськості знають про самотні постаті української культури. Важливо, аби широкий загал, зокрема, молода плеяда, знайомилися із досвідом талановитих майстрів, який не втратив значення для сучасності. Яскравим представником зодчества є Д. Дяченко, творіння якого стали знаковими в історії української архітектури.

Дмитро Михайлович Дяченко народився 14 (26) серпня 1887 р. у м. Таганрозі у багатодітній родині шевця, який переїхав на Дон із с. Патлаївки, що на Полтавщині. Перші роки життя провів у м. Новочеркаську, де закінчив церковно–приходську школу та гімназію. Після закінчення восьмикласного Таганрозького технічного училища у 1907 р. Д. Дяченко вступив до Харківського технологічного інституту. Наступного року він переїхав до Петербурга, де слухав окремі лекції у Петербурзькій академії мистецтв та навчався в Інституті цивільних інженерів на архітектурному відділенні.

У 1905 р. в інституті представники українського земляцтва (С. Тимошенко, М. Даміловський, О. Литвиненко та ін.) створили студентський гурток прибічників розвитку української архітектури “Громада”. У 1909 р. на чолі гуртка стає Д. Дяченко. На літні канікули члени цього гуртка їздили в Україну, досліджували архітектурні пам’ятки та замальовували старовинні будівлі, церкви, дзвіниці, монастирі, вітражі тощо. У 1912 р. зусиллями “Громади” було влаштовану першу в Російській імперії професійну виставку української архітектури. Ініціатором заходу став Д. Дяченко. Друга така виставка відбулася за два роки (1914 р.). За проектом молодого архітектора під час його студентських років, а саме у 1913 р., було споруджено приміщення земської лікарні в Лубнах, у формах якої він вперше звернувся до традицій української архітектури. У цьому ж році за його проектом споруджують головний вхід на Всеросійську сільськогосподарську виставку. Це була урочиста брама у вигляді еліптичної арки, обабіч якої стояли накриті наметовими дахами дві вежі. Форми архітектури нав’язні народними традиціями. У 1913 р. в с. Круглику він спроектував будинок А. Климова. З цієї споруди почалося формування нового архітектурного стилю – українського неobaroko. У 1915 р. зодчий проектує будівлю церковно–археологічного музею для м. Кам’янець–Подільського та будинку міської управи для м. Ковеля (отримав перші премії). Тоді ж він переміг у конкурсах на проект меморіальної каплиці родини Шеметів і невеликої церкви у м. Харкові.

Закінчивши інститут у 1915 р., Д. Дяченко отримав звання цивільного інженера і працював земським інженером у м. Полтаві. Протягом 1917–1937 рр. він працював земським інженером Київської губернії та головним інженером тресту “Київцукор”, архітектором Київського комунального відділу, проектної майстерні Київської міськради та інших. Перед головним архітектором “Київцукру” і головою технічної секції Сільськогосподарського наукового комітету УРСР поставили завдання розробити проект сільських житлових і громадських будинків. У 1923 р. Д. Дяченко видає книгу “Будови села”, а в 1926 р. і 1929 р. – альбоми проектів будинків для селян, у яких проявилось авторське бажання надати їхній зовнішності рис українського народного стилю [3, с. 511].

У 1918 р. Д. Дяченка обрано головою Товариства українських архітекторів. У 1918–1921 рр. він обіймав посаду ректора, заснованого за його участі Київського архітектурного інституту. До роботи в інституті були запрошені такі визначні архітектори, як П. Альошин, О. Вербицький, М. Даміловський, С. Колотов, В. Кричевський, В. Риков, художники Д. Красицький, В. Фельдман та інші. У 1922 р. за “неблагонадійність” його звільнено з керівної посади. У 1924 р. архітектурний інститут перетворено на архітектурний факультет, а згодом об’єднано з Інститутом пластичних мистецтв (потім – Київський державний художній інститут, нині – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури).

Д. Дяченко брав участь у конкурсах проектів для будинку Держпрому в Харкові (1925), Київського залізничного вокзалу (1927), будинку уряду в Харкові (1928). У всіх проектах спостерігається тяжіння до форм неobaroko [1]. У 1926–1931 рр. зодчий проектує комплекс споруд Київського сільськогосподарського інституту (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України) в Голосіївському районі столиці. Дослідники відзначають високу художню якість споруди Лісотехнічного факультету (1926–1927). Також за проектом Д. Дяченка у 1925–1927 рр. велось будівництво житлового будинку для професорів і в 1926–1928 рр. – двох гуртожитків для студентів. Пізніше були споруджені корпуси інститутів агрохімії та землеробства. У 1929–1931 рр. зведено споруду Зоотехнічного (згодом – Ветеринарного) інституту на вул. Васильківській. Саме у комплексі будівель Університету талант зодчого виявився у тонкому розумінні національного колориту суто української архітектури, дбайливого ставленні до природного оточення, рельєфу мальовничої місцевості [7, с. 218].

У 1930 р. Д. Дяченко опиняється в опалі. Його барокові твори, про які раніше схвально відгукувалося багато фахівців та урядовців, тепер були піддані різкій критиці. Органи ДПУ вперше заарештували Д. Дяченка у Києві в 1931 р. Звинувачення було банальне і традиційне на той час: “участь у контрреволюційній націоналістичній діяльності”. Йому дозволили працювати в царині архітектури, але в творчархітектора вже були відсутні елементи українського бароко, які були замінені архітектурою класицизму (будівля Торгівельної академії на бульварі Шевченка, зоотехнічний факультет Національного університету біоресурсів і природокористування України). За межами

України за проектами Д. Дяченка зведено санаторій у Кисловодську (1933–1935), Ташкентський сільськогосподарський інститут (1936–1937), гідромеліоративний технікум у м. Поті (1936–1939). У 1935 р. архітектор обраний членом–кореспондентом Академії архітектури СРСР [2, с. 47].

У 1937 р. Д. Дяченко, рятуючись від переслідувань в Україні з боку партійних чиновників, виїхав до Москви, де працював у різних проектних установах, зокрема головним інженером управління Наркомсільмашу СРСР. Брав участь у роботі I з'їзду Співки архітекторів Радянського Союзу (1937).

Арештували Д. Дяченко 1 липня 1941 р. Про подальшу його долю нічого не було відомо понад 50 років. Лише наприкінці 1989 р. у відповідь на запит молодшого сина архітектора Бориса Дяченко, що проживає у Москві, було одержано відповідь від КДБ СРСР. Зміст якої полягав у наступному (мовою оригіналу):

“На Ваше заявление от 12 сентября 1989 г. сообщая, что Дьяченко Д. М. 1887 г. рождения, уроженец г. Таганрога Ростовской обл., б/п, главный инженер Главного управления учебными заведениями Наркомата среднего машиностроения, арестован 1 июля 1941 г. по необоснованному обвинению в принадлежности к т.н. “контрреволюционной националистической организации” и постановлением Особого совещания при НКВД СССР от 31 января 1942 г. заключен в исправительно–трудовой лагерь сроком на 8 лет. Сведений о его дальнейшей судьбе в архивных материалах не имеется. Определением Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда СССР от 3 июля 1957 г. Д. М. Дьяченко реабилитирован.

Зам. Начальника Центрального архива КГБ СССР А. Т. Жадобин”.

Оскільки лист не містив відповіді на усі запитання, то родина Дяченків звернулася до архіву Міністерства внутрішніх справ СРСР. У відповідь на запит було отримано листа із Саратовського управління:

“Уважаемый т. Дьяченко Б. Д.! Ваше заявление рассмотрено руководством Управления. Ваш отец – Дьяченко Д. М. 1887 г. рождения, уроженец г. Таганрога, украинец, архитектор землепланировочной группы Пушкинского райкомхоза, б/п, образование высшее, проживавший по адресу: г. Москва, Бабушкин пер., Д.5, кв.1, был арестован 1 июля 1941 г. по обвинениям в контрреволюционной деятельности и Особым совещанием при НКВД СССР осужден по ст. 58–2–8–10 УК РСФСР на 8 лет лишения свободы в исправительно–трудовом лагере за принадлежность к контрреволюционной организации (протокол 4 от 31 января 1942 г.). Наказание Ваш отец отбывал в Каменске исправительно–трудовом лагере НКВД. 21 мая 1942 г. он умер в больнице этого лагеря от пеллагры, 3–й степени истощения и 21 мая 1942 г. был похоронен на кладбище с. Гримм Саратовской обл. (в настоящее время – пос. Каменский Красноармейского района Саратовской обл.). Определением Коллегии по уголовным делам Верховного Суда СССР от 03.07.57 г. постановление Особого совещания отменено, дело прекращено за недоказанностью.

Зам. начальника Управления Ф. С. Давыдов”.

З початком перебудови з'явилися додаткова можливість ознайомитися зі справою українського архітектора, об'єм якої складав 90 сторінок. Короткий зміст справи (мовою оригіналу):

“ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по следственного делу № 3146/Р19634 / по обвинению Дьяченко Дмитрия Михайловича в преступлении, предусмотренного ст. 19–58–8, 58–10, I п 5–11 УК РСФСР от 1926 г.”

Далее: “В органы НКВД поступили материалы о том, что проживавшим в Москве, ранее арестовывавшимся за контрреволюционную националистическую деятельность Д. М. Дьяченко восстановил связи с украинскими националистами, высказывает террористические намерения и проводит антисоветскую агитацию. На этом основании Дьяченко Д. М. 01.07.1941 г. был арестован. Проведенным расследованием установлено, что Дьяченко арестовывался в 1931 г. за контрреволюционную деятельность, но, по недоказанности, был освобожден”.

У протоколах допитів містяться свідчення двох арештованих знайомих архітектора. На основі їх свідчень і було сфабриковано звинувачення. Конкретних фактів чи доказів не було. На численних допитах, що тривали з серпня 1941 р. по січень 1942 р. Д. Дяченко свій зв'язок із “буржуазними націоналістами” повністю відкидав і нічиїх імен не назвав та нікого “не здав” [4].

Зі здобуттям Україною державної незалежності для широкого загалу стали відкриватися імена багатьох політичних діячів, вчених, художників, літераторів, які віддали життя за відродження України, її культури, майбутнє процвітання рідного краю. Ім'я архітектора Дмитра Михайловича Дяченка у пантеоні видатних діячів української культури, знищених тоталітарним режимом, має зайняти гідне місце.

Список використаних джерел

1. Анисимов А. Гений украинского необарокко. Изгой советской архитектуры / Анисимов А. // Киевский телеграфЪ. – 10 апреля 2010. – С.8.
2. Асеев Ю. Стили в архитектуре Украины / Асеев Ю. – К., 1989. – 102 с.
3. Бондаренко Р. Дяченко Дмитро Михайлович / Бондаренко Р. // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т.2. – 688 с.
4. Дмитро Дяченко: Талановитий архітектор та самовідданий патріот // Армія України. – 30 серпня 2001. – С.6.
5. Попельницька О. 100 великих діячів культури України / Попельницька О., Оксеніч М. – К., 2010. – 464 с.
6. Товстенко Т. Етновияви в стильових рисах сучасної архітектури Києва / Товстенко Т. // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 6. – С.23–30.
7. Чепелик В. Український архітектурний модерн / Чепелик В. – К., 2000. – 377 с.

References

1. Anisimov A. Genij ukrainskogo neobarokko. Izgoj sovjetskoj arhitektury / Anisimov A. // Kievskij teligraf. – 10 aprlja 2010 g. – S.8.
2. Aseev Ju. Stili v arhitekture Ukrainy / Aseev Ju. – K., 1989. – 102 s.
3. Bondarenko R. Diachenko Dmytro Mykhailovych / Bondarenko R. // Entsyclopedia istorii Ukrainy. – K., 2005. – T.2. – 688 s.
4. Dmytro Diachenko: Talanovytyi arkhitektor ta samovidannyi patriot // Armiia Ukrainy, 30 serpnia 2001. – S.6.
5. Popelnytska O. 100 velykykh diiachiv kultury Ukrainy / Popelnytska O., Oksenyh M. – K., 2010. – 464 s.
6. Tovstenko T. Etnoviyavy v stylovykh rysakh suchasnoi arhitektury Kyieva / Tovstenko T. // Narodna tvorchist ta etnografija. – 2010. – № 6. – S.23–30.

7. Chepelyk V. Ukrainiyskiy arkhitekturnyi modern / Chepelyk V. – K., 2000. – 377 s.

Lanovuyk L. P., Candidate of Historical Sciences, Docent of History and Political Science Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Lanovuklp@ukr.net

Ukrainian architect D. Dyachenko – creator of the Ukrainian Baroque

Deals with the life and career of the Ukrainian artist in the field of architecture, one of the original founders of Ukrainian identity, ethnographer, theorist and teacher D. Dyachenko. It is shown that among the figures that creatively rethink the architectural tradition of "Cossack Baroque" in the context of modernism first third of the twentieth century, features D. Dyachenko. It is noted that the building architect constitute weighty historical and cultural heritage of the Ukrainian nation, and experience of a talented master finds its followers and relevant today. Architectural heritage D. Dyachenko celebrates the embodiment of distinctive national features, which reflects the spirit of the nation.

Keywords: architecture, architectural style, Ukrainian Baroque, D. Dyachenko.

Лановьюк Л. П., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории и политологии, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), Lanovuklp@ukr.net

Український архітектор Д. Дьяченко – создатель украинского необарокко

Освещен жизненный и творческий путь украинского художника в области архитектуры, одного из создателей оригинального украинского стиля, этнографа, теоретика и педагога Д. Дьяченко. Показано, что среди физур, которые творчески переосмысливали архитектурные традиции "казацкого барокко" в контексте модерна первой трети XX в., выделяется Д. Дьяченко. Отмечено, что здания зодчего составляют важное историко-культурное достояние украинского народа, а опыт талантливого мастера находит своих последователей и не теряет актуальности и сегодня. Архитектурное наследие Д. Дьяченка является ярким образом воплощения самобытных национальных черт, в которых отражается дух нации.

Ключевые слова: архитектура, архитектурный стиль, украинское необарокко, Д. Дьяченко.

* * *

УДК [378.09:339.16.012–34]:929–059Геринович В. О. (477)“1946–1948”(09)(045)

Островий В. М.
кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін, Хмельницька гуманітарно–педагогічна академія (Україна, Хмельницький), kgra_nauka@ukr.net

НАУКОВО–ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА В. О. ГЕРИНОВИЧА В УКРАЇНСЬКОМУ ІНСТИТУТІ РАДЯНСЬКОЇ КООПЕРАТИВНОЇ ТОРГІВЛІ (СЕРПЕНЬ 1946 – СЕРПЕНЬ 1948 РР.)

Досліджено науково–педагогічну діяльність професора Володимира Гериновича після повернення із заслання в Україну (1946 р.) до м. Львова, де він був прийнятий на науково–педагогічну роботу до Українського інституту радянської кооперативної торгівлі. Розглянуто діяльність В. О. Гериновича в контексті епохи, що його висунула. У цьому зв'язку застосовано метод історичної та психологічної реконструкції життєдіяльності вченого й інтерпретації фактів. Оскільки людина несе в собі у мікромасштабі весь духовно–історичний світ, її духовне життя демонструє постійну змінність свідомості з історичною епохою. Особливого значення набуває метод цільних описів. Завдання методу полягає в тому, щоби через максимально детальне ("цільне") відновлення біографії об'єкта дослідження, виявити "критичні моменти" – періоди, в яких відбувалася зміна поглядів на які–небудь феномени (події, явища, процеси тощо). Метод виходить з поняття синхронності біографії та поглядів особистості: тобто різкі чи поступові зміни об'єкту впливають і на різкі чи поступові зміни його поглядів з яких–небудь теоретичних чи практичних питань. Вчений продовжував активно займатися як викладацькою, так і науково–дослідною діяльністю. Одночасно керував підготовкою аспірантів та приймав участь у науковому житті Західної України. Особливі цінності рукописи вченого свідчать, що Володимир Геринович працював над дослідженням покладів корисних копалин і родовищ енергоносіїв, розглядаючи шляхи їх використання для розвитку економіки Західного регіону України. Особливі цінності досліджень В. Гериновича, присвячених природно–економічному потенціалу України, полягає в їх багатовекторності, системності підходів, оригінальності вирішення складних завдань, які вувалися тогочасною наукою. Творчий доробок науковця не втратив практичного значення і сьогодні.

Ключові слова: професор В. О. Геринович, науково–педагогічна діяльність, Український інститут радянської кооперативної торгівлі, завідувач кафедри, вчений.

В умовах демократизації Українського суспільства зростає інтерес історичної науки до життєдіяльності репресованих українських учених, а особливо їх наукової спадщини. Малодослідженим залишається складний, а часом суперечливий життєвий шлях одного з відомих українських вчених географа і краєзнавця Володимира Гериновича. Більшого вивчення та деталізації потребує період повернення науковця на батьківщину після ув'язнення в сталінських таборах. Метою нашого дослідження є науково–педагогічна діяльність В. О. Гериновича в Українському інституті радянської кооперативної торгівлі м. Львова. Даній проблемі частково приділив увагу український географ О. І. Шаблій [1–2].

В серпні 1946р. В. О. Геринович повернувся до м. Львова, де влаштувався викладачем Українського інституту радянської кооперативної торгівлі, переведеного з м. Харкова 1945р. Навчальний заклад готував кадри для системи споживчої кооперації силами трьох факультетів: торгівельно–економічного, обліково–економічного і товарознавчого [3, арк.2]. З 10 вересня 1946р. згідно наказу директора інституту Володимира Олександровича зарахували до складу кафедри економічної географії, а вже 1 грудня того ж року, відповідно до наказу Міністерства вищої освіти УРСР, призначили завідувачем кафедри економічної географії торгово–економічного факультету. (До складу кафедри входили доцент О. С. Попов, старший викладач М. М. Коїнов, ст. викладач Н. П. Мазниця та лаборант Г. У. Кіян) [3, арк.56–57]. Того ж року, рішенням Президії Верховної Ради СРСР, вченого нагородили медаллю “За доблестный труд во время Великой Отечественной Войны (1941–1945гг.)”.

15 лютого 1947р. згідно розпорядження наукової і навчальної частини інституту всі теоретичні курси мали читатися виключно професорами та доцентами, а у виняткових випадках – старшими викладачами. Проф. В. Гериновичу доручили читання теоретичного курсу економічної географії СРСР для I–их курсів факультетів вишу в кількості 270 год. Члени кафедри підготували комплекс навчально–методичного забезпечення з економічної географії СРСР для перших курсів, організували додаткові лекції для чотирьох груп студентів, зарахованих до закладу після 1 вересня. У двох групах навчальний курс доручили провести В. О. Гериновичу. Для IV курсу торгово–економічного факультету (крім економічної географії) він прочитав курс економіки зовнішньої торгівлі [3, арк.57–58]. Всього впродовж навчального року професор вчитав 422 год. лекцій, провів 60 год. практичних занять, 174 год. іспитів, 11 год. заліків, 184 год. консультацій, 90 год. підготовки курсових робіт, 70 год. контрольних відвідувань лекцій (разом 1011 год.). Після вчитки теоретичних курсів понад програмного обсягу В. О. Геринович прочитав серію лекцій на тему “Географічна наука і картографічні проєкції з практичними правами” для кращої орієнтації студентів по географічних картах [3, арк.59]. Упродовж навчального року, вчений провів 22 засідання кафедри, на яких розглядалися питання організаційного і методичного характеру, обговорювалася науково–дослідна, гурткова, а також громадська робота.